
IYUN TO HALACHA

Real Questions Learned Real Well

Berachos on Bad Food & Medicine
אוזוקי מזיק

TABLE OF CONTENTS & QUESTIONS

Q1: You absolutely hate a certain food... for example, mushrooms... should you say a beracha if forced to eat them?

Q2: Certain medicines taste great... like Tums. Do you have to say a Beracha before taking good tasting medicine?

Q3: Some foods are objectively unhealthy and bad for you, yet they taste great and people enjoy them. Why are we saying a Beracha on something that's bad for us?

NOTE: In order to make the sugya clearer and more accessible, sometimes the order of the sources skips to different pages.

Source	Page
The source of the prohibition	
Berachos 35a-36b, with Rashi & Tosfos	4-6
Yoma 80b	7
Ritva Berachos 35b	8
Rambam Terumos 10:26	9
Berachos 40b	10
Berachos 44b-45a with highlighted Tosfos	11-12
Rambam Berachos 8:2,8.....	13-14
Rabeinu Yona Berachos 35b	15
Shulchan Aruch 202:4	16-17
Mishna Berura ibid	18-19
Mishna Berura 202:2	20
Mishna Berura & Biur Halacha 202:7	21
Igros Moshe O"CH Siman 82	22
Eretz Tzvi O"CH Siman 28	23
V'Zos HaBeracha	24-26

QUESTION?

Ask one of the available RCK rabbis!

WE'RE HERE TO GROW AND LEARN TOGETHER!

ביצד מברכין פרק שישי ברכות

לו.

על מנת
למנוח

א. ב. ג. ד. ה. ו. ז. ח. ט. י. יא. יב. יג. יד. טו. טז. יז. יח. יט. כ. כא. כב. כג. כד. כה. כו. כז. כח. כט. ל. לא. לב.

5162 5167

[illegible]

רבינו חנניאל

[illegible][illegible]

עלה כל קמ"ל ושי נרע ממלח חסית : דתנן : על
שדכל נהיה בדברו אנטרד כ"א מלח חסית עבדי
ל קטרא דשערי הוואל : יוקשה לקויאני לא לכריך
אית ליה הנאה מינה בעי ברוכי : קורא רב יהודה
ושמואל אמר : שדכל נהיה בדברו רב יהודה אמר
הוא ושמואל אמר שדכל נהיה בדברו הוואל וסופו
אל לרב יהודה : שינא כוונת מסתברא דדא צנון סופו
ה בורא פרי האדמה ולא דא צנון נטעי אינש אדעתא
י אינש אדעתא דקורא וכל דוכא דלא נטעי אינש
ינן עליה ודרי צלף הנטעי אינש אדעתא דפרדא ותנן
ועל התמדות אוסר בורא פרי האדמה ועל האביזות
יא פרי העץ אמר רב נחמן בר יצחק צלף נטעי אינש
לא נטעי אינש אדעתא דקורא ואע"ג דקלסיה שמואל
יה דשמואל : אמר רב יהודה אמר רב : צלף של עילה
אביזות ואוכל את הקפריסין לסיטרא דאביזות פירי
ינחו על מיני נצפה על העלים ועל התמדות אוסר
דאביזות ועל הקפריסין אוסר בורא פרי העץ הוא
אליעזר אוסר צלף שתקשר למדות ואביזות וקפריסין
שר אלא אביזות בלבד מפני שהוא פרי ויטא
אמר הלכה כרבי עקיבא הוה אמינא אפי' בארץ
ארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אבל בארץ לא
כא בחוצה לארץ רכל הסיקל בארץ הלכה כמותו
ה אמינא ה"מ גבי מעשר אילן דבארץ נופא מדרבנן
ק מראורייתא איטא כח"ל נמי גזוז קמ"ל רבינא
אש דקא וזיק אביזות וקאכיל קפריסין א"ל טא
קל ולעבד מר בב"ש דמקילי טפי דתנן : צלף ב"ש
ל"ה אוטרים : אין כלאים בכרם אלו ואלו מוידים שחייב
אסרת צלף ב"ש אוטרים כלאים בכרם אלטא מן דק
ו מוידים שחייב בעילה אלטא מן אילן הוא דא לא
א לאו ועבדי רבא לחוטרא ורבא לחוטרא מ"מ לב"ש
ן : ספק ערלה בא"י אסור ובסוריא מותר וכו' : ויוד

[illegible]

1. **התאמה:** התאמה בין המצב
 2. **התאמה:** התאמה בין המצב
 3. **התאמה:** התאמה בין המצב
 4. **התאמה:** התאמה בין המצב
 5. **התאמה:** התאמה בין המצב
 6. **התאמה:** התאמה בין המצב
 7. **התאמה:** התאמה בין המצב
 8. **התאמה:** התאמה בין המצב
 9. **התאמה:** התאמה בין המצב
 10. **התאמה:** התאמה בין המצב

תהוות רב"ת

הנהגתו של הרב הראשי של
המדינה, הרב יצחק אייזיק
וורטהיים, היא שיש לה
התחשב גם בהגותו של
הרב הראשי של המדינה,
הרב יצחק אייזיק וורטהיים.
הנהגתו של הרב הראשי של
המדינה, הרב יצחק אייזיק
וורטהיים, היא שיש לה
התחשב גם בהגותו של
הרב הראשי של המדינה,
הרב יצחק אייזיק וורטהיים.

גליה חזקיהו

Copyright © 2001 by John Wiley & Sons, Inc.

הוצאת תל אביב

[illegible]

‘‘ਭਾਗ ਚਲੇ’’

about 1000

מכתב ראשי

[illegible][illegible]

וזה נקרא מירוח, והקבעה למעשר לפי שנגמרה מלאכתה לגמרי, ושעה זו נקראת גרנה למעשר ⁵⁹א. והאוכל ממנה כזית חייב מיתה בידי שמים ⁶⁰. ושאר פירות יש להם ענין שהוא להם כעין גורן להקבע למעשר כל אחד לפי ענינו. וקדם לזמן זה מותרין באכילת עראי מדבריהם, ומן התורה אפי' באכילת קבע, לפי שלא הוקבעו. ובשבת אסור אפי' אכילת עראי מדבריהם, לפי שכל אכילת שבת עשו כקבע, יצא שבת חזרו להיותירן ⁶¹. אבל במיוחד אותם לשבת הוקבעו מדבריהם ונאסרו לעולם אפי' באכילת עראי, עד שיעשר. הרי שלא מירת תבואתו ונקה אותה מן המזון והכניסה לבית, ראיית פני הבית קובע. הרי שהכניסה במזון שלה ונקה אותה יפה, והניחה בשקים ובתיבות ולא עשה לה מירוח הרי זו פטורה לעולם, ואי אפשר לה לעולם לבוא לכלל חיוב, וזו כיון שאי אפשר לה לעולם לבוא לכלל חיוב הותרה לגמרי אפילו באכילת קבע ⁶². נימא בורא פרי הזית. משמע פירא, ופירא גופיה זית איקרי, ומשמע השמן היוצא מן הזיתים ⁶³. ואין אומרים כן, כמו שאין אומרים בורא פרי היין היוצא מן הענבים כי האילן צריך להזכיר.

אמרי חמרא פעיר. פירוש סועד את הלב ומחזקו. זיין הוא ממעט הרעב מן הגוף אבל אינו מתוק הלב, ויין מחזק הלב ⁶⁴ והוא המסעד, כדכתי' ⁶⁵ וסעדו לבכם.

אי הכי נברך עליה ג' ברכות וכו'. וא"ת ומי עדיף ממזון גופיה דאמרינן לקמן ⁶⁶ אין פרוסות קיימות בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ⁶⁷. יש לומר, דכיון דאשתני לעילויא דומיא דפת וקבעו לו ברכה לכתחלה בפני עצמו משום חשיבותו, הוה ס"ד למימר דלאחריו גמי גברך שלש ברכות דומיא דפת. מפי מורי גר"י ⁶⁸.

היכי דמי אי ⁶⁹ דקא שתי ליה. פירוש בעיניה, אוזקי קא מוסיק ליה, פירוש האי מפסיד השמן הוא וחשוב כמויק, ולא חשיבה הנאה כלל ⁷⁰.

כדתנן לגבי תרומה דמשלם את הקרן ולא חומש, פירוש דאין חומש אלא בנהגה דהתורה אמרה איש כי יאכל קודש פרט למזיק ⁷¹ ומן הדין מוסיק להקדש פטור אלא דרבנן חייבוהו בקרן כשיש לו בעלים כגון דאתא ליד כהן, אבל ודאי אי לא אתא לידא דכהן בלאו הכי גמי פטור ⁷², דממון שאין לו תובעים הוא. ומשני כגון דשתי ליה על

מעשרות פ"ג מ"א, ב"מ פח, ב. 59 מעשרות פ"א מ"ה, וע"י רבנו לעיל לא, א. 60 סנהדרין פג, א. 61 ביצה לד, ב. 62 כ"כ רבנו לעיל לא, א. ואכמ"ל. 63 ונמצא שמברך על פרי דפרי ושם האילן אינו מזכיר, ואפשר שכוונתו ג"כ מטעם שכ' רש"י שאין זו בריאת שמים כי בידי אדם היא בריאה זו. 64 גם במאירי כתב כע"ז ששאר מינים אע"פ שונים ר"ל שממעטין הרעב הואיל ואין סועדין את הלב שיהא שבע וחזק בכך. 65 בראשית יח, ה. 66 לו, א. 67 ע"י צ"ח שתמה גמי ממני מזונות, ויש שתירצו שפרוסות שאינן קיימות גריעי אבל אין זה מספיק כיון דזיין וסעיד. 68 ל"מ ברא"ה וכנראה שרבנו שמעה מפיו ממש, והרבה כע"ז בריטב"א. ועיקר הדברים דבין בא לעילויא כמו בפת משא"כ במיני מזונות שאין זה עיקר עילויא שהרי פת חשיבא מינייהו. מיהו קשה לשיטת רבנו דמעין ג' הוי דאורייתא משום דס"ל כרבנן לקמן מד, א דארץ הפסוק העניין והיינו לחלק שרק בלחם איכא ג' ברכות משא"כ בו' המינים יש חילוק, שאע"פ שחייב לברך מ"מ אינו מברך אלא אחת [והאי הפסוק הענין שונה מכל מקום, שכאן הכונה חילוק הענין]. ונמצא שחילוק הברכות דאורייתא, דבלחם איכא ג' ברכות ובו' מינים רק מעין ג', ולפי"ז קשה מאוד מאי טקשינן הכי דלברך ג' ברכות איין, הא הפסוק

להדיא הוציא הגפן מן הכלל שאינו בכלל ג' ברכות אלא ברכה אחת, ומאי מהני האי דסעיד, ולא מצאנו דתיקנו רבנן בתיקון הברכות אי"כ ליכא לפרש שהקושיא שיתקנו רבנן בזה כעין לחם. שו"ר במלא הרועים בהגהותיו ובשרית מנחת ברוך דיני ברכות סי' ה שהקשו כע"ז ונשארו בצ"ע. מיהו לרבנו לשיטתו אין זה קשה כלל שכתב לקמן מד, א דין ילפינן מושבעת שזו שתיה ואם כן שפיר קאי ג' ברכות איין וע"ש שתמה באמת למה למסקנא אין מברכין ג' ברכות ומסיק דבעבר ובירך ג' ברכות יצא. וע"י רבנו מט, ב. 69 לפנינו: אילימא, 70 ברש"י כתב דכיון דמוסיק אין זו אכילה שטעונה ברכה. אע"ג דלגבי ברכה לפנייה לא כתיב ואכלת ומברכים אפילו בפחות מכשיעור, מ"מ ס"ל לרש"י דכעין לאחרייה תקנו. וברשב"א כתב בשם רה"ג שכיון שמוסיק אינו מברך כלל. אבל ברמב"ם ברכות פ"ח ה"ב כתב שמברך עליה שהכל. דאף דלא נהגה הנאת שמן, מ"מ איכא הנאה ואין תלוי בענין אכילה. [וע"י מה שכת' במכתם]. ובהל' ברכות פ"א הל' כא ופ"ב הל' לה כתב כרש"י דאינו מברך עליה כלל. וע"י ראש יוסף כאן מרמב"ם הל' תרומות פ"י ה"ח. 71 פסחים לב, ב וש"ג, וע"י רש"י כאן. 72 זו פלוגתא ראשונים, ע"י רש"י ותוס' ב"מ צט, ב, ותוס' ב"ק ו, ב ד"ה שור שכתבו דביד כהן הוי כמויק ממון הדיוס. וע"י ב"מ ו, ב תוס' סוד"ה והא,

ולא טא"ה
א"י חזק
אלו לטובה

ספורת הש"ס
עם הוספות

[illegible][illegible]

משנה תורה <מהדורה חדשה> (ב' / אהבה) / משה בן מימון (רמב"ם) (עמוד 130) (2892)

משנה תורה <מהדורה חדשה> - ב' (אהבה) / משה בן מימון (רמב"ם) {עמוד 131} 12892

It also to
highlight of
your testing
must say
2010 of
the drink

16

17

ג. גרעיני הפרות, אם הם מתוקים מברך עליהם "בזאת פרי העץ ואם הם ימים אינו מברך עליהם כלל, ואם מתקן על ידי האור מברך עליהם "שהכל: ד. ישמן וית, אם שתאו כמות שהוא אינו מברך עליו כלל, משום דאזוקי מזיק לה, ואם אכלו עם פת אינו מברך עליו, דפת עקר, ומברך על העקר ופותר את הטפלה, ואם שתאו מערב עם מי סלקא (הנפרא אגידו) שאז אינו מזיק, אדרבה, הוא מועיל לגרן * אם הוא חושש בגרנו, * הנה

שערי תשובה

* בורא פרי העץ, עין באר היטב, ועין בספרו סוף ואלה נהב בשם סליטשי יום טוב ובפרי חוש ואבן עזריה, ודעת הפרי חוש לברך שהכל, ובבבלי יומא קכב שאר שבין הפסול ואבן עזריה נהב לברך בורא פרי האדמה, לאפיני ונשה פולקא יש לברך שהכל, ועין ביד אפרים מה שכתב בזה: * שהכל, עין באר היטב, ועין בעשרות וקנים בשם סליטשי, ועין באבן עזריה, ובבבלי יומא קכב, שדבריו כלל הפסול אפרים והפסול אפרים וכו' לברך חלטיש, עין שם, ועין ביד אפרים מה שכתב בזה בשם אבדורם שדעתו גם כזה לברך בורא פרי העץ, ובבבלי נהב כענין קטן שלמי זה אפלו במתקן יש לברך שהכל, ועין ביד אפרים ובמתקן בריעבא אם בור בורא פרי האדמה או בורא פרי העץ אין לו להור ולברך משום חשש נזקה לנפלה, מה שאין כן במרים ומתקן על ידי האור עין שם, ועין בשאלת תבין, נרעני הקאמדי לאחר שקולן אהם כשואכלם יכיר בורא פרי האדמה, עין שם חלק ב סימן קכב: * שם, עין באר היטב, ועין ביד אפרים מה שכתב שם, ועין ביד אפרים:

באור הלכה

שליש, ובתוכו כן נקודות שחיות והוא את שכתביל להסחיר, וכן כל מין ומין יש שצור סתור לזה, כבבאי הכל ברכים פרק ב מהלכות פסח, עין שם, וקנים שהצור לשעור זה אינו מברך רק בורא פרי האדמה, ויש ספר לזכרנים ברכים פרק ה מהלכות פסח ופרק ח מהלכות ברכות, עין שם, ובבבלי יומא קכב, וקנים כזה האחרים, וזהו לפי דברי הגר"א והפנים קאירות מסתברא דאפלו מתקן באור לא סתרי, כיון שאינו חסוב פרי קנים שהצור לענות המעשרות, ולעולם מברך בורא פרי האדמה ויש לנהג כן לפעשה לבאורה דבזה יצא מפה נפשה, וסביל מקום הנהג כפסק האחרים שכתבו אפי השלשן צריך אין למחול בידו, ויש לו על פי לספר, אמנם אם לא היו ראויין לאכל רק על ידי הדחק, אין לברך בורא פרי העץ רק כשבשלו או מתקן באור, וכמו שכתבתי במשנה ביונה בשם הפרי אדם והשללות אפרים, ודע דלענין תפוחים שטון לענות המעשרות אפלו כשהם קטנים, ורק משנעשו גדלים, כבבאי ברכים שם, ואם כן כזה גם הגר"א והפנים קאירות מודים לדעת השלשן צריך דמכרין אז עליהם בורא פרי העץ, ואם היו ראויין אלו הקטנים לאכל רק על ידי הדחק ומתקן על ידי בשול, גם כן מברך עליהם בורא פרי העץ לכלי זלמא:

ג. גרעיני הפרות וכו', עין משנה ביונה כמה שכתבתי שהרכה חולקים על זה וסבירא להו דמברך עליה בורא פרי האדמה ויש לעין בזה פרי נשעורין דאפסאליון שכתבתי נמצא גרעין כמין שקדים ססס, והיה קלפה קשה שלפסלה ובתוכה פרי קטנה מתוכה כמין שקדים ססס, אי דעו נמי כמין גרעין בעלמא, או דבזה כלי זלמא מודים דמברך בורא פרי העץ, דאין זה בכלל גרעין אלא פרי כותף פרי, וגם כדאי כלי זלמא נסעי להו אדעתא דהכי, ועין בדרך החיים, וצריך עיון:

ד. אם הוא חושש בגרנו וכו', עין במרי מנדים שסמספס אם בעינן שיהתקן לרפואה או דלמא אפלו בסמספס הוי כסבת, עין שם:

אם גרעיני הפרות, אם הם מתוקים מברך עליהם "בזאת פרי העץ ואם הם ימים אינו מברך עליהם כלל, ואם מתקן על ידי האור מברך עליהם "שהכל: ד. ישמן וית, אם שתאו כמות שהוא אינו מברך עליו כלל, משום דאזוקי מזיק לה, ואם אכלו עם פת אינו מברך עליו, דפת עקר, ומברך על העקר ופותר את הטפלה, ואם שתאו מערב עם מי סלקא (הנפרא אגידו) שאז אינו מזיק, אדרבה, הוא מועיל לגרן * אם הוא חושש בגרנו, * הנה

שערי תשובה

ג. גרעיני הפרות, אם הם מתוקים מברך עליהם "בזאת פרי העץ ואם הם ימים אינו מברך עליהם כלל, ואם מתקן על ידי האור מברך עליהם "שהכל: ד. ישמן וית, אם שתאו כמות שהוא אינו מברך עליו כלל, משום דאזוקי מזיק לה, ואם אכלו עם פת אינו מברך עליו, דפת עקר, ומברך על העקר ופותר את הטפלה, ואם שתאו מערב עם מי סלקא (הנפרא אגידו) שאז אינו מזיק, אדרבה, הוא מועיל לגרן * אם הוא חושש בגרנו, * הנה

באר היטב

משנה ברורה

ג. כג. מתוקים, לאו דוקא, * אלא כל שהתקן נהנה ממנו במקצת, והטעם שמברך בורא פרי העץ, משום דהם נמי חלק מחלקי הפרי * והנה אחרונים חולקים על זה וסבירא להו דאינו מברך בורא פרי העץ, דלא הוי כפרי גופא, ואינו מברך עליהם * אלא בורא פרי האדמה, וכן הסבכת הגר"א, ואם בור בורא פרי העץ, יצא בריעבא ודור המינים ואם אוכל הגרעין אחר שאוכל הפרי, מסתברא דלכלי זלמא נפטר בברכת בורא פרי העץ שברך על הפרי, משום דהוי טפל לפרי: כד. מרים, הנינו, שאינם ראויים לאכל אפלו על ידי הדחק, ובגיל בסוף סעיף ב: כה. מברך עליהם שהכל, הרכה * אחרונים הקשו על זה, ודעתיה, ודעת המסבר דגרעיני הוי כפרי גופא, אם כן גם במרים ומתקן על ידי איהו דבר נמי מברך עליהם בורא פרי העץ, וכמו גבי שקדים המרים המבאר בסעיף ה * ויש מתרצים, דאפלו לדעה זו לא צריכא גרעין כשקדים גופא שהם עקר הפרי, מה שאין כן בגרעיני, ולהכי אם הם מרים לא מברך פרי כלל ולא מברך במה שמסתקן אחר כך מיהו לדינא * אין לזוז מפסק השלשן צריך, ודלאו הכי כתבתי מקום דעת הרכה אחרונים, והגר"א סבילם, לחלק על עקר דינא דמסבר, ולדידהו גם גרעיני מתוקין אינו מברך עליהם לכל היותר רק בורא פרי האדמה, דלאו פרי נהנה, ומסבילא במרים ומתקן על ידי האור אינו מברך עליהם אלא שהכל:

ד. כו. כמות שהוא, בלא תערובות דבר אחר להחליש כח השמן: כז. דאזוקי מזיק לה, ואפלו * חושש בגרנו נמי אינו מברך, דשמן כמות שהוא אין נהנה ממנו: כח. עם פת, פרוש, אף על גב דעם פת אינו מזיק לה השמן, ואדרבה נהנה מזה, אבל על כל פנים אינו מברך עליו, משום דהוי לה פת עקר ומפטר בברכת הפת: כט. ואוכל השמן מפני שחושש בגרנו, רק אוכל לזה מנע פת כדי שיוכל לאכל השמן עמו ולא יזיקנו, בזה מברך השמן עקר * ופותר את הטפלה לו, ואין צריך לטל לידו ולברך המוציא, * ויש חולקים וסבירא להו דאף בכהאי הנהגה עקר נאליה וכה, עין שם: * עם מי סלקא, והוא הדין אם ערבו עם איהו * שאר פסקה בענין שנהגה מהשמן על ידי זה ואינו מוסיף: לא. הוי זה ששן עקר.

ג. כג. מתוקים, לאו דוקא, * אלא כל שהתקן נהנה ממנו במקצת, והטעם שמברך בורא פרי העץ, משום דהם נמי חלק מחלקי הפרי * והנה אחרונים חולקים על זה וסבירא להו דאינו מברך בורא פרי העץ, דלא הוי כפרי גופא, ואינו מברך עליהם * אלא בורא פרי האדמה, וכן הסבכת הגר"א, ואם בור בורא פרי העץ, יצא בריעבא ודור המינים ואם אוכל הגרעין אחר שאוכל הפרי, מסתברא דלכלי זלמא נפטר בברכת בורא פרי העץ שברך על הפרי, משום דהוי טפל לפרי: כד. מרים, הנינו, שאינם ראויים לאכל אפלו על ידי הדחק, ובגיל בסוף סעיף ב: כה. מברך עליהם שהכל, הרכה * אחרונים הקשו על זה, ודעתיה, ודעת המסבר דגרעיני הוי כפרי גופא, אם כן גם במרים ומתקן על ידי איהו דבר נמי מברך עליהם בורא פרי העץ, וכמו גבי שקדים המרים המבאר בסעיף ה * ויש מתרצים, דאפלו לדעה זו לא צריכא גרעין כשקדים גופא שהם עקר הפרי, מה שאין כן בגרעיני, ולהכי אם הם מרים לא מברך פרי כלל ולא מברך במה שמסתקן אחר כך מיהו לדינא * אין לזוז מפסק השלשן צריך, ודלאו הכי כתבתי מקום דעת הרכה אחרונים, והגר"א סבילם, לחלק על עקר דינא דמסבר, ולדידהו גם גרעיני מתוקין אינו מברך עליהם לכל היותר רק בורא פרי האדמה, דלאו פרי נהנה, ומסבילא במרים ומתקן על ידי האור אינו מברך עליהם אלא שהכל:

ד. כו. כמות שהוא, בלא תערובות דבר אחר להחליש כח השמן: כז. דאזוקי מזיק לה, ואפלו * חושש בגרנו נמי אינו מברך, דשמן כמות שהוא אין נהנה ממנו: כח. עם פת, פרוש, אף על גב דעם פת אינו מזיק לה השמן, ואדרבה נהנה מזה, אבל על כל פנים אינו מברך עליו, משום דהוי לה פת עקר ומפטר בברכת הפת: כט. ואוכל השמן מפני שחושש בגרנו, רק אוכל לזה מנע פת כדי שיוכל לאכל השמן עמו ולא יזיקנו, בזה מברך השמן עקר * ופותר את הטפלה לו, ואין צריך לטל לידו ולברך המוציא, * ויש חולקים וסבירא להו דאף בכהאי הנהגה עקר נאליה וכה, עין שם: * עם מי סלקא, והוא הדין אם ערבו עם איהו * שאר פסקה בענין שנהגה מהשמן על ידי זה ואינו מוסיף: לא. הוי זה ששן עקר.

הנהגה מהשמן על ידי זה ואינו מוסיף: לא. הוי זה ששן עקר.

ג שם כמשה לפרוש
הראש. ד הראש
הסניף דוקא פא.
ה כבא כבא זו
וענינה ניהל מו.

לולכי גפנים ועל שקדים^א מתוקים שאוכלים אותם^ב כשהם רכים בקלפיהם, ועל חזיו, והוא^ג שחת, ועל קרא^ד חיה, ועל^ה קמחא דשערי, ועל שכר תמרים^ו ושכר שעורים, ועל מי^ז שעורים שמבשלים לחולה, ועל^ח עשבי דדברא^ט שאינם נזרעים, ועל שבת שקורין אניטו^י (ורצה לומר, אניס) ועל^{יא} כמון וכסבור^{יב} (ולשקטא עבדי^{יג} ולא לאכילה), ועל יהחמץ שערכו במים^{יד} עד שראוי לשותות, מברך שהכל: **ב. על החמץ לבדו^{טו} אינו מברך כלום מפני שהוא^{טז} מזיקו: ג. ביריחה חלא**

(פרוש. חמץ) וטעמה חמרא, חמרא הוא ומברך עליו בורא פרי הגפן:

באר היטב

שקורין ערביים שוטיין^א יש חלוק, ואומרים שהם נזרעים כגנה יש לברך בורא פרי האדמה, אפילו על השוכרין ועל קנה כד נזרעו לאוכלן חיים, אבל אותן שקורין בשמות להנים עד שיתקשו ויבשלו אותם, אין לברך עליהם בורא פרי האדמה אלא שהכל עד אשר בשלם, פ"ו, ע"ש. ובחשוכות פנים מאירות סימן מה חולק ונסב דאין לחלק ועל כלם מברך בורא פרי האדמה: ו. שעורים, ועל הקארי ושה"ע נמי שהכל על לשל סימן רב סעיף דע"י (ראו נ"ט): ז. דדברא, ודקא כעשבים אשר כן דאנים חשוכים סעד עצמן ולא סעד וירצה דגדלים בלי וירצה אבל פרות טובות כגון אגודים סלעו"ש שלש מברך על מיני בורא פרי האדמה, כגון אפרים סעיף דע"י, ע"ש.

שערי תשובה

הו דורא לברך שהכל, ע"י כד אמרם שערי תשובה, ובשוכרין מאותן שקורין ערביי ארביים שהרבה נוספין השוכרין עם הקטניות כהר, נראה ונלי עלקא מורו, ע"ש: פ. שעורים, ע"י באר היטב, וד"ן זה מחשבת הראש, רש שקטו שהרבים חולק על ד"ן זה, וד"ן בחשבת פה משה אמר חלק א סימן ב, וד"ן כד אמרם דירקות שמבשלים לחולה לעד מסיקים מברך על הפוס כבוכת הירקות, ודוקא שעורים שאין דור לבשל לאכילה כי אם לעד מסיקים בשביל החולה, ע"ש פ"ט, וד"ן לעצן סימן רח כגון אפרים ואכן כענין ע"ש: פ. פירוש, ע"י באר היטב, וד"ן באשל אפרים בשם כאלה רבה, ונראה ע"י כגון אפרים כדו וכלא נמי

יש לברך עליהם כמו שכתבתי בסימן רב סעיף דע"י א: פ. אניס, ואם ע"י כמון, קיטל בלשון אשכנז: י. פירוש, ודקא בחמץ חמץ

משנה ברורה

ש"כר בורא מיני מזונות, שאין מברכין בורא מיני מזונות אלא על מאכל, כמו שכתב בסימן רח סעיף ו. "וקשמע כתוספות דף לת, דבור המתחיל האי, דאפילו יש בהן כזית בכדי אכילת פרס גם כן לא מברכין עלה אלא שהכל נהיה בדברו: יו. ועל מי שעורים וכו'. גם כן מטעם הנ"ל, שלא נעשה כי אם לשתייה: יא. עשבי דדברא וכו', ואפילו הם טובים לאכל, כמו עשב שקורין (שצאנרי"י) שהן עלים חמוצים, ואפילו לאחר שבשלים שהוא מאכל שרים, מברכין שהכל, דאינו חשוב כל כך לפר' אבל על שאלאטען^א וכיצא כזה שזרעו מברכין בורא פרי האדמה (וה"א א"ס): יב. שאינם נזרעים, ודוקא^ב כעשבים דאנים חשוכין סעד עצמם ולא סעד וירצה, דגדלים בלא וירצה, אבל פרות שהן טובים למאכל, אפילו גדלים בערים מאליהן, כמו פוסקע"ס וכדומה יש לברך עליהן בורא פרי האדמה: כ. וע"י כמון, קיטל, וכסבור אלינררי^ג כלעז: כא. דלשקטא עבדי וכו', וסני^ד בין ברש"י וכן ביבש"ן, וכן אם רלחן כדכש, נמי שהכל נאליה וכה וסני מנר"ס: כב. ולא לאכילה, אכן אם שלק את האניס^ה מברך על מיניו בורא פרי האדמה, דלהכי קימא להשעים דבר המתבשל בו: כג. עד שראוי לשותות, דאף דמתחלתו היה יין, כיון שנשתנה ונעשה חמץ אבר מעלתו:

ב. כד. אינו מברך, ודוקא^א בחמץ חמץ שנתחמץ כל כך שמבדבב כשמשליכין אותו על הארץ, אבל בחמץ שאינו חמץ כל כך, ודאי אית לה הנאה מנה וכפי ברוכי:
ג. כה. ריחה חלא וכו', סעיף זה וסעיף ד^ב כאו לכאר אודות יין

גור - Ped ule peas - Peasants

לענין השוכרין, יש דעות בין האחרונים כשאוכלן לבדן בלא הקטניות אם יברך עליהן בורא פרי האדמה או שהכל, ועל כן טוב להתחלה לומר שאוכלן עם הקטניות ויברך על הקטניות לבד בורא פרי האדמה^א ולא יברך עוד על השוכרין, ואם ארע שאוכל השוכרין לבד יברך שהכל: י. לולכי גפנים, גם כזה הטעם כמו בקורא: יא. מתוקים, ושקדים מרים, ע"י לעיל בסימן רב סעיף ה: יב. כשהם רכים בקלפיהם, ואף דקימא לו לעיל בסימן רב סעיף ב' בשארי כל האילנות דמשיציאו שום פרי חשיב תכף פרי, שאני התם דהוא נהנה מגוף הפרי שזוטעין אותו מחמתו, אבל הקא בשקדים מתוקים בקטנותם אינו נהנה מן הפרי רק מהקלפה החיצונה, ולא נטעי להו אינשי אדעתא דקלפה אלא אדעתא דגזעיניהן כשיחבשלה, ודמי לקורא הנ"ל: יג. שחת, תבואה שלא^ב הביאה שליש ותמי לאכילה, ומשום בלא גמר פירא נחית חר דקא, מפרי האדמה לשהכל, והוא הדין לכל פרי האדמה ולא גמר פירא ותמי לאכילה, שהכל ומגן אפרים ושאר אחרונים: יד. חיה, שהוא טוב מבשל יותר ממי, ועל כן כשאוכלה חי נשתנית ברכות לשהכל, וכדלקמן בסימן רח סעיף א: טו. קמחא דשערי, אפילו^ג הנעשה משבליים שמיבשין, דטובים לאכילה קצת, ולא דוקא דשערי, דהוא הדין קמח של כל חמשת מיני דגן, כמבאר לקמן בסימן רח סעיף ה, ונתי ונקט דשערי, דסלקא דעתך אמינא הואיל וקשה לתולעים שבמשימם לא יברך עלה כלל, קא משמע לו כיון דאית לה הנאה מנה בעי ברוכי (והקרא): טז. ושכר שעורים, הואיל^ד והוא צלול ועומד לשתייה, אינו נחשב בכלל תבשיל של חמשת מיני דגן

הציון

על השללן צורך מנהגין וסמיות, ולפי דבריהם לכאורה לא עשה פירי: טז. כגון אפרים ופסא פירי וד' הקשה והגריי וחלוק בירור, ולא כביח ואליה רבה, ולא נמי למסליל ותנוול וביבש"ן אין מברך כלל, ודקא אים ראים לאכילה כלל ביבשות, אבל נמי ראים קצת דמחמץ לחם, אלא שאין דור אכילתם כדו ולא נטעי להו אדעתא דכדי, ולכן נחמץ ודקא ומברך שהכל ומגן אפרים ופסא פירי: יז. ופסא, ולכאורה מסיבה ודורא הדין כגמל ונפסא, והגריא הקשה על דם הדין, דאף כגמל נמי יברך בורא פרי האדמה: כ. יח. כגון אפרים ומגן גבוים והגריי וסמיות של הקאן עבדי, ודלא כאלה רבה, וד"ן בשערי חשוכה שום הוא המים כן לירק, וכלא נמי דעת רבנו יונה לברך על חמץ, ע"ש, וכן קצאתי באשכול שרשתי רש לברך על חמץ שום ודקא, ואין למרין מים הכפורים והלא ביחובי דקא וחקן איט משיב נפס (נח שאין כן בעמק ונח פלגל מופתן פסא, ואינו ככלל אכילה מליו): ז. ע"י, עלת חסיד נאליה וכה וכן מוכח מהקרא:

ה. ודעת השערי חשוכה נעצין זה גם כן פסדו חסיד משהו כדמי שקורו על כל פרס בשל נזה טרא פרי האדמה ודעת אכן כענין ומים מאירות חסיד מברך עליהן רק שהכל אם אוכלן לבדן בלא האדמה, משום דאין ע"י הפרי, וכן הוא גם כן דעת חסיד אים ככלל נא, וד"ן ע"ש פסדו דאפילו כגזערי אפרים שוטיין יברך על השוכרין שהכל, ולא כעשרי חשוכה: ט. אכן כענין, ע"י הוא מנהג העולם, ומספיקא דקא נמי ומספיקא טעמם פסל, י. חשוכה חשוכה חשוכה סימן חבת, ולקלא על הפסן אפרים ששנה פלשון הרשקא, ומספיקא זה נוסח חסיד פריים קאד, ע"ש, ואולי לא היה לפניו פסד הרשקא רק פאריה סמיות שהשערי ובר"י כענין ונעשיו, יא. ע"י בעמק ונחם ששכב דכנעניקא מברך בורא פרי האדמה, וכגון גבוים כענין ונעשיו, יב. לעצן בסימן רח סעיף ה, יג. יש עוד פסדים ע"י בעמק ונחם, יד. רש לעצן חשוכה מברך סימן עד שיהיה כגון אפרים סעיף דע"י טז. אם אינו מור נה, ואין כדו חשוכה: טז. פ"י ושאר אחרונים, וד"ן כבאר הגריא שהקשה

הערות: 1. הקצין, 2. ע"י, 3. מן חמץ שיהי הנול בע"י, 4. טרא, 5. דעת רמ"י שבת 4. אפסית נזה.

בָּזִים, וּבְמַה שִּׁיוָצֵא יֵשׁ בּוֹ יוֹן מְרֻבָּה. הִנֵּה יָזִים שְׁנֵתָנוּ עֲלֵיהֶם תֹּאנִים לְסוֹק כֵּחַ הַיּוֹן, אִף עַל פִּי שֶׁהַיּוֹן הֵרִב מִלֵּל מִקּוֹם יָזִים כֹּל כֵּחַ הַתֹּאנִים בְּמַשְׁכָּה יָזִים וְאִין לְבָרֵךְ בֹּרֵא פִּירֵי הַגֶּשֶׁם (כִּיחַ יוֹסֵף בֵּשֶׁם הַחֲשִׁבִּיזִין): ז. הַשְׁתִּיתָה מֵיִם לְצִמְאֹן מִבְּרֵךְ שֶׁהִכֵּל, וְלֹא חֲרִיו יָזִים בֹּרֵא נִפְשֹׁת רַבּוֹת, לֹא כֵל אִם יָזִים וְהִנֵּקְתָה אוֹמֵצָא יָזִים וְשִׁתָּה מֵיִם לְהַעֲבִיר הָאוֹמֵצָא, אֵינוֹ מִבְּרֵךְ לֹא לִפְנֵיו וְלֹא לְאַחֲרָיו: ח. כֵּל הָאֶקְלִין וְהַמִּשְׁקִין שֶׁאֵדָם אוֹכֵל

באר היטב

א. בורא פרי העץ. אלא בורא פרי העץ. ט"ו. וסגן אברהם כתב, שהכל, עץ שם:
ו. בורא נקשות רבות. עץ בש"ר נקשה הנהיגה שכתב, ששם הרב ספר"י
אבולעפ"א, שאין לברך ברכה אחתה על שנתה הזאת, ששקמה חסד ורגלים
למנוחה לאט לאט וסודות סתתות השתיה עד סוף ט"ו מרכיבית, וכן הסכים
ספר"י וזאת"ס בספר סנה' למדך בפרק ג מהלכות ברכות וספר"ס בן חביב ויל
בחושי בפרק יום הכפורים דף יב ע"ב וספר"א הלוי בהשוכות נח ודרים חלק
א"ח חיים כלל א סימן טו ופר' חוש בספר ס"ס חיים סימן א. אבל ספר"י אשכנזי
ובעל נקט הנהיגה וספר"א יצחקי ויל בהשוכות ונח אברהם חלק א"ח חיים סימן
ב וסימן ה וספר"ס גלאנטי הסכים לברך. עץ מהלכות נטעות חלק א סימן ט
ובספר בני חנא. ונחח בנסנו ונחם כללם אין ספקין לבנות. וראיתי אנשי משה
ספקין אותו שישען ואמר כך שותין אותה וספקין. יד אהרן: י"ג לאהרן.
ולח' לה נחח מנח, אבל השתנה שער משקים להסביר האקסזא בברך כמו שכתוב
ספר"י ח. סגן אברהם:

שנים, אם לא מאזיני סוף לה, הם לא הני צורך לפרט. ובמדינתו אין ספקיות כל כך לה
וביטת בלא הספק בכדי שחמת וביטת ושפי ספרד בקבה אחרות, וסגל שכן ודעת תרבה
לא חשב הספק, וכן לקח סימן רי בע"ז לעצן חן שורה, ובכר הארצו בזה בספרים שיה

מ'שנה ברורה

לו וְגַם וכו'. רוצה לומר, שְׁאֵתֶר שֶׁהוֹצִיאוּ הֵינּוּ מִן הַגִּבּוֹרִים וְשִׁפְּרוּ
 הַגִּבּוֹרִים, נָתַן עֲלֵיהֶם תְּאֵנִים אוֹ שֶׁאֵר פְּרוּת לְחֹק כֵּחַ הֵינּוּ הַשִּׁפְּרוֹ בָּהֶם
 וְלִהְיוֹתֵיךְ בְּאֶדְמִיתוּתוֹ (וּמִשְׁבִּיחַ): **לֵת בֶּל כֵּחַ הַתְּאֵנִים וכו'.** דִּהְתֵּאֵנִים
 הָיָה בָהֶם כָּל כֵּחַם, שֶׁלֹּא נִתְּמַצּוּ מִקֵּדָם, **לֵת** וְהֵגִים אֵף עַל פִּי שֶׁהֶם הָרִב,
 הָרִי יָצָא מִהֶם קִבְר עֶקֶר הַלְחָלוּחִית. וּמִסִּתְבָּרָא דִּאֲפִלוּ רָמִי תִלְתָּא וְאִתִּי
 אֲרֻכָּה יוֹתֵר גַּם כֵּן לֹא מֵהֵי, דְּלַעֲוִלִּים אֲמִרִין דְּעֶקֶר הַמִּשְׁפָּחִין הוּא
 מִתְּהַאֲנִים: **לֵת. וְאִין לְבָרְךְ בּוֹרָא פִּרֵי הַגִּבּוֹר. אֵלָא** **לֵת** שֶׁהִלֵּל, דְּהָרִי
לֵת כִּשְׁכַּר תְּאֵנִים דְּכִרְכָּתוֹ שֶׁהִלֵּל. וְעֵין מִגֵּן אֲבִרְהָם, דְּלַעֲוִן בְּרָכָה אֲחִירָה
 וְשֶׁלֹּא לְהִסְתַּפֵּק בּוֹה, דִּהְתִּשְׁבִּיחַ לֹא בְּרִירָא לֵה סְבָרָא וְ כָל כֵּךְ וּמִסְפָּקָא
 פֶּסֶק דְּמִבְרָךְ שֶׁהִלֵּל, יוֹצֵא כּוֹה עַל כָּל דְּכֵר, וְעַל כֵּן לַעֲוִן בְּרָכָה אֲחִירָה
 יִצָּא לְשִׁחוּת רִבִּיעִית זֵין גָּמוּר, וְיִבְרָךְ עַל הַגִּבּוֹר לְפִטוֹר גַּם מִשְׁקָה וו':
ו כֵּן יִצָּא. וְכֵן **לֵת** דְּלֹא דִּקְרָא לְעֵמָא מִשְׁשׁ, אֵלָא בְּסִתְמָא כָּל שֶׁהִסְדֵּךְ
 וְהָיָה מִתְּהִיבִים, מִסִּתְמָא הוּא עֵמָא כְּעַת וְצִרִיךְ לְבְרָכָה, דֵּאֵם
 אֵינוֹ עֵמָא כָּלֵל לֹא הִיָּה הַסֵּךְ וְהָיָה מִסְנוֹ: **מֵא. הַנִּתְמָה אוֹסְפָא.**

שָׁמַר לוֹ דָּבָר אֲכִילָה בְּרוּנוֹ: מִבְּ וְשִׁתָּה מִיָּם. דּוּקָא מִיָּם. שְׂאִין
הַחֵךְ נִהְיָה מֵהֶם כִּי אִם כִּשְׁשׁוּתָהּ לַצִּמָּא, אֲכָל כִּשְׁשׁוּתָהּ שְׂאִין מִשְׁקִים
אוֹ אֹכֵל חֲתִיכַת פֶּת שֶׁהַחֵךְ נִהְיָה מֵהֶם, אֲףֹ שְׂאִין שׁוּתָהּ וְאוֹכְלוּ עֲלֶיהָ
כִּי אִם לְהַעֲבִיר הָאוֹמָצָא, חֵיב לִכְרוֹךְ עָלָיו בְּתַחֲלָה וְסוּף, כְּדִלְקָמָה בְּסֻעִיף
ח. כִּשְׁשׁוּתָהּ מִיָּם בְּכֶכֶר לְרִפּוּאָה לֹא יִכְרֹךְ. וְאִם גַּם לַצִּמָּא יִכְרֹךְ וְסִי
רִי עֲבִיר:

עין מה שכתבנו במשנה ברורה, דאם הוה נהנה ממשכית בכלל לצמא רחא
 ויאר ראשונים, דאם שותה טים לשירות האכילה שבסמיו מקרי זה שותה לצמא
 מזה מה להיקא ושותה א

* תוספת אמצע (כו'). אין במסמך בדיקה. [נראה, שהוא בדיון עם שומת מים בדר' להוריד מסמן. לקיטוב נשי
מנוי (כו'). הוא גם בן מכלל זה. בין שאני שומת להנחה]

שער הציון

א. אֶפְרַיִם יֵשׁ׃ לֹב לִבְשׁוֹ וְשֵׁן אֶבְרָם וְיֵשׁׁר אֶבְרָם׃ וְזֶן קִרְשׁוֹ כְּחִשְׁבֵּן וְזֵלָה
 נִשְׁוֹ׃ לֹב עַל כְּחִשְׁבֵּן׃ וְהֵן נִסְחָל סִסְקָה וְזֵסֶן אֶבְרָם׃ סִסְחָל וְזֵרִי וְשִׁקָּה יֵשׁ לוֹ זֵרִי
 וְזֵרִי הַשֵּׁנִי׃ וְזֵרִי אֶפְרַיִם קִרְשׁוֹ בְּרִבָּה אֶפְרַיִם עַל הַשֵּׁן וְזֵל פִּיר נִשְׁוֹ׃ וְזֵקֶסֶת אֵל וְזֵרִי כֹל
 וְזֵרִי אֶפְרַיִם וְזֵל שֵׁן מִשְׁקֶה כֶּסֶף חִשְׁבֵּן׃ וְזֵסֶן רִאשִׁי כֹל בִּרְשׁוֹ מִזֵּן עֵז וְזֵרִי וְזֵרִי
 וְזֵרִי אֶפְרַיִם בְּרִבָּה אֶבְרָם וְזֵסֶן אֶבְרָם וְזֵסֶן אֶבְרָם׃ וְזֵרִי אֶפְרַיִם וְזֵרִי אֶפְרַיִם

לח עמוד השנה • יום ב אילול תשס"א • יום ג יד אילול תשס"ג • יום ד כ אב תשע"ה • יום ה כז חשוון תשס"ו

כ' ברחשון סדר וכתבא
קמא. ל' קס' בנפיקא
ונתחזקת. מ' קס'
בתיקנות סבירא וקס'
זית באגידתן דף לא וכן
כתבו שני המופקים.

[illegible]

במחיר הליכה

• ואין לנגד בורא פרי הנסן. וכל שכן שאין מקדישין עליו. וסידורו, לענין הקבלה, אם הוא חסר מדינה מקבילין עליו. ושקרא הוא, ואפלו אם נקשה בלי תאנים מקבילין עליו. כל שיש טעם וריח ולא קיוחא קמס הוא, ואפלו הוא מתקדשין של צמחים (ומסתפק שאל לכוד עלי טרא פרי הנסן. כמו שכתבתי לעיל בסימן). ודבר זה תלוי באמר הדעת בחוק טעמו וריחו (ומשכן שם):

ו ה' השותה מים לצמא וכו' אקרינו בנקרא. לאפוקי מאי. לאפוקי תיקא
דחנקתה אוקצא. ופרש בחרושי הראיה על מה שאמר בנקרא
לאפוקי מאי. פרוש. דמא לא שתי אינש אלא לצמא ודוצה לומר. דמסתמא
לא שתי אינש מרא אלא לצמא משום דמים אין לו הנאה מהם בלא זה. וכמו
שקשר בצמא שם. אבל אם יודע בצמא שלא שתי לצמא. שאין לו שום
הנאה מהשתה ושותה מפני איזה סבה. כמו שגזירי ללפני. גם הוא מורה דאין
מכור. ודמי למאן דשתי משום דחנקתה אוקצא. וכן מורה לשון הרמב"ם בפרק
ה מהלכות ברכות הלכה א. שזה לשונו. השותה מים שלא לרוות צמא. אינו
שעון ברכה לא לפני ולא לאחריו. והשמיט מה שאמר הנקרא דחנקתה אוקצא.
משום דסבר דלאו דוקא הוא אלא איתא דסתא נמיט. דאי לא הכי ללא
שותה. והוא הדין כל כיוצא בזה. וספאית בצורת ה' יתברך בארחת אליהו
שכתב בו בהריא זה לשונו. לצמא פרוש. דוקא לצמא. אבל שלא לצמא
אין סבור כלל. ומה דאמרי דחנקתה אוקצא לאו דוקא. אלא כל שלא לצמא.
די קאן לשונו. וכן כתב בספר חסידים שבת בלקטיו. ודמי זה אם שתי
מים רק כדי להצטרף לברכת הפזון ולהפגין אברהם וישראל ענין וכו' וכו' לענין
דחוק. או שיש לו ספק בברכה אם מחייב ברכה אחרונה ודוצה לשותה וכו' וכו'
מים כדי להתחייב בברכה אחרונה. אם יודע בצמא שאין לו אף שום הנאה
מהמים אין חייב עליהם לברך. ומפילא גם לענין צורף לא נחשב צורף כלל.

דע עור, ומשקע מדברי הפוסקים (עין במדור רב עננים ובחזו"ש רש"י) ברכות מה ואי דאן מסתלקו בסימן קער ובחזק הסעודה אין לכרד על מים ששוחה, וסבא י ברכות הקוין כרי לשוחה:

בית שאני שוקה להנאה:

לא היה לפניו פסח המסביר רק את שחיתות הבית הישר: **ל** לך. וקם בדרך לו איתו, כזו
וראת לה הנקמה מהם בני חורו, והחללים הראשונים וקם קצת, ונפיקם אם אינו קצת אין לו
הנחל קלל סוף, ואם כן כל קומו מרעם הנחל מסתתרת בדרך חורו, ונפיקם קצת הוא
קצת, לה. כל המסכים: **לו** וכן קומו ויחללוהו פק בדרך חורו, מרעם לה, ויחללוהו
הקום וקמו לו פקט מסתתרת, אם סתה איתם גם לצקא פקדן צלילן, עין קם בכני מסה:

יום ר' ב אב תשע"א • יום ה' ב' תמוז תשס"ג

07

סימן סב

במקחת לרפואה ונהגין בו

ובדבר מרקהת שאין רגילין בו אלא לרפואה והוא דבר שנהגין בו יש להורות לכרך ברכה תראויה לו כיון שהמג"א והגר"א סוברים כן בס"י ר"ד, ולהמג"א אפשר סיבר כן גם הרמ"א עיי"ש בס"ק כ"ד, וכן משמע החלטת המ"ב.

סימן סג

בברכת השמעניל נוסל

ובדבר השמעניל נוסל כיון שאין ראוי לאכול אלא לאחר הכשול, וגדל על עצי יער שאין נוטעין יש לכרך שהכל, ולא מוכן הצ"ע שכתב המ"ב ר"ס ר"ג דמ"ש מפירות של אילני סרק ובני אסא שהוא שהכל, ועיין במ"ב שם סק"ה ואף אם הוא ספק נמי צריך לכרך שהכל, ומהו השמעניל נוסל לא ידוע לי אך למעשה אין זה נוגע, דכל מין שאין ראוי לאכול לסתם בנ"א אלא אחר הכשול וגדל על עצי יער צריך לכרך שהכל.

סימן סד

בבירך על ענבים בפה"ג

הסתירה שחקשה בתר"ה בס"י ר"ה מסעי' י"ד לסעי' ט"ו ל"ק כלום, ודק בבירך על היין בפה"ג לא פטר את הענבים ממילא כיון דלכתחלה צריך לבירך עליהו כפה"ע, אבל בבירך על הענבים בפה"ג יצא כיון דשייך עליהו גם לשון פרי הגפן והעץ קרוי גפן, ומטעם זה אף בבירך על היין כפה"ג ונתבין להוציא גם הענבים כתבו המג"א והט"ז בשם הב"י ריצא, והוא ממש כדין ברכת כפה"א על דבר שמברכין כפה"ע כמבאר בס"י ר"ו סעי' ב' וחלוק זה מפורש כמ"ב ס"ק ס"ט, וכן יהיה הדין בברכת שהכל על כל דבר שהוא רק בנתבין לפטור עיין כמ"ב ס"י ר"ו סק"ט.

סימן סה

בברכת יאגדעס שחורים

היאגדעס שחורים שכתב המ"ב בס"י ר"ג סק"ג שדעת המג"א ועוד אחרונים לכרך כפה"ע ומ"מ נוהגין לכרך כפה"א הם רק אלו שגדלין באילנות קטנות שגובהן פחות מ' טפחים שהיו מצויין במדינותינו אבל היאגדעס השחורים שכפה גדלים על אילנות גבוהות הרבה יותר מ' טפחים ועל אלו צריך לכרך כפה"ע לכו"ע, וגם על יאגדש השחורים שכמדינותינו אף שהמ"ב כתב שהעולם נוהגין לבירך כפה"א, וכן איתא בה"א, לא היה מנהג זה בכל העולם דבתרבה מקומות וכן כסכיכותינו היו מברכין כפה"ע כהמג"א, לכן במקום שלא ידוע המנהג יש לכרך כפה"ע וכן כשיש ספק אם גדלים על אילנות פחותין מ' טפחים או גבוהין יש לכרך כמ"ב כפה"ע.

סימן סו

בברכת זורעוניעס וברכת פאזימקעס וברכת ערפערט

הזורעוניעס הוא מין יאגדש ארום ואין ראוי הקליפה לאכילה לסתם בנ"א רק מוצצין השרף הכנוס בהם וטעם השרף הוא חמוץ מאד, ופירוש שלו בשפה המדוברת כבאן לא ידוע לי, ובדאי גם כפה נמצאים מינים כאלו וכאין מנהג ידוע יש לבירך שהכל כהמג"א.

הפאזימקעס הם כמו הסטראבערעס אך קטנים מהם וגדלים בתוך היערות על עשבים ומברכין עליהם ועל הסטראבערעס כפה"א, ומין ערפערט לא ידוע לי, אבל בנשמת אדם כלל נ"א אות ז' תמה על המג"א בערפערט משום שהוא מין יאגדש האדומים הגדלים בעשבים שכתב המ"א לכרך כפה"א, והעיקר לדינא כשמודמן פרי מעץ כזה שהענף מתקיים וכי שקיל פרי הדר מאותו ענף עצמו אולי יש לבירך כפה"ע כאגודה שהסכים לו המג"א, דהנשמת אדם סובר שכיון שהוא מחלוקת הפוסקים יש לכרך כפה"א, אבל המ"ב פסק כהמג"א.

המין מאוויש שנזכר בס"י ר"ג סעי' ג' שמברכין כפה"א לא ידוע לי פירושו, ולדינא תלוי בהכללים.

ידיד.

משה פיינשטיין

אכל שלא בדרך אכילה

א. כלל גדול אמרו הפוסקים: תקנת הברכות חלה רק על מאכל שנהנה ממנו בדרך אכילה, על דרך הכתוב "ואכלת" (נאמר לגבי בהמ"ז, ונלמד ממנו לכל הברכות, הן לגבי ברכה ראשונה והן לגבי ברכה אחרונה), אכן על מאכל שלא נהנה ממנו בדרך אכילה אינו מברך עליו (כ"כ החלקת יעקב או"ח נב ע"פ רש"י ברכות לט ע"א ד"ה מר ליה דנעיין כח משום 'ואכלת', וכן כתב בשו"ת ארן לבי ח"א כח, והוכיח הדבר מרש"י שם לה ע"כ ד"ה אזוקי מזיק, המחיתם לברכה ראשונה, וכ"כ מהרש"ג ח"א ב, וכן כתב הבי"ר ב נדב"ר דעת הרא"ש במטעמת דנעיין 'ואכלת', וכ"כ המנחת חינוך מ"ה ש"ג ועוד. ולדעת האג"ל טל [טובין סק] עיקר חיוב ברכה הוא על השפעה - דלא כהפוסקים הנ"ל, ואפשר שבאמת דעת הרמב"ם פ"ח ג דלא כהרש"י הנ"ל, ע"ש באג"ל טל שד"ר שיעורו. ודעת האוהל מועד, מוכח בב"י הנ"ל, שגם בהנחת החיך לנדי יש דין ברכה, ולדעתו לא נעיין 'ואכלת'. מ"מ דעת רש"י והפוסקים הנ"ל שנעיין אכילה, ואין קימ"ל כרש"י בסוגיא של שמן זית, וסב"ל יש דברים שאינם ראויים לאכילה כלל ולא נהנה - וגם לדעת הרמב"ם ושיעורו לא יברכו, כמטעמת ומאכל משופש וכדומה).

ב. לדוגמא, מאכל שאינו ראוי לאכילה כלל אינו נחשב לאוכל ואכילתו איננה נחשבת אכילה. לפיכך אין מברכים, לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה, על פרי מר או מאכל מעופש ביותר, שאינו ראוי לאכילה כלל אפילו על ידי הדחק (וכן מ"מ ח), ולא על פלפל וזנגוויל יבשים שאינם ראויים לאכילה (וכן טז).

ג. כמו כן האוכל אכילה גסה, שהיה שבע ולא היה צריך לאותה אכילה - אם נפשו קצה עליו ואין גרונו נהנה, אינו מברך עליה, לא לפנייה ולא לאחריה, כי אין זה נחשב אכילה כלל (ק"ז מ"ז טז). ואם נהנה גרונו מאותה אכילה מברך עליה, לפנייה ולאחריה (מ"ז טז).

מאכלים מזיקים לבריאות

א. כמו כן מאכלים שאין נהנים מטעמם והם מזיקים לבריאות - אינם נחשבים לאוכל, ולא חל עליהם חיוב ברכה (ברכות לה ע"ב, רש"י ד"ה אזוקי, דהני' - הכרעת הטעמו"ע דלא כהרמב"ם). ולכן אין מברכים על שמן זית (ששתה לבד) (וכן ד) וחומץ חזק (נד ג) - שנחשבים כמזיקים.

ב. מאכל המסכן את חייו ממש - אין לברך עליו, אף על פי שנהנה מטעמו (שעו"ד על איסור "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" ונחשב כאוכל דברים האסורים - ק"ו א, פה"ל פ"ד ו. והבי' איתא בשו"ת מהר"ם ש"ק או"ח קס - מוכח בפה"ל שם).

ג. מאכל שאינו מוחזק כמסוכן, אע"פ שהוא מזיק לקצת אנשים ומסכן את חייהם - מברכים עליו (מכיון שאינו מוחזק כמזיק לבריאות ולרוב אנשים אינו מזיק, מפיקר הדין אין איסור לאכלו, כמסב"ר באג"מ חו"מ ח"ב טו, וממילא חייב לברך על הנאכלו).

הנאת מעיו בלי הנאת גרונו

א. אכל מאכל, ונהנה ממנו הנאת מעיו, אך לא נהנה ממנו הנאת החיך, ואוכלו למטרת רפואה וכדומה - כגון הבולע ביצה חיה לצחצוח קולו ולא נהנה מטעמה, או השותה לרפואה משקה שיש לו טעם מר והמשקה מרווהו מצמאוונו, או האוכל

מאכל עטוף בנייר או קפסולה (וי"א אף הבולע מאכל שדרכו ללעוס (רצות אפרים ח"א קלא)) - יש להסתפק בדינו. מחד, יש לומר, שמברך עליו כיון שנהנה ממנו במעיו כדרכו. ומאידך, יש לומר, שאינו מברך עליו כיון שלא נהנה ממנו בגרונו, אינו נחשב אכילה (השע"ת ד"ח כתב לגבי השוטה צ"ח חיה לנחלות קולו, שאע"פ שאינו נהנה בגרונו מברך כיון שנהנה במעיו, וכן הכריע הקי"ט שולחן ערוך נ"ח, עי"ש בשערי מצותיין ומהלכה. והנראה נביאור דעתם: או שסוברים שמברכים על הנחת מעיים בלעד, כדעת האגלי ט"ל דלעיל (ועוד), או שהם סוברים שזה נחשב דרך אכילה. ולעומת זאת הדעת פ"י ד"א הביא בשם ספר החיים שהאוכל צ"ח חיה לא יברך - שלא כהשע"ת דלעיל. ונראה שהוא סובר שאם לא נהנה בגרונו אין זה נחשב דרך אכילה כדי להתחייב בברכה. וכן דעת הדברי מליאל ח"ה רמ"א, המהרש"ג ח"א ב, האב"י קב"ד דעת רש"י, המנ"ח שיג - שדרושה הנחת החיך לחיוב ברכה. וכן כתב החלקת יעקב נב להדיא 'שהכל' חלי' שהנחת גרונו וכשאין הנחת גרונו פטור מברכה, וכן הוכיח מתוך גרונו לו ע"א שאם שותה משקים שאין הנחה מהם בגרונו - אינו מברך, אע"פ שטובל מרוחו, וכן האוכל למטרת רפואה, אע"פ שניזון מהמאכל, אינו מברך אם לא נהנה בגרונו). ולמעשה נראה שאין לברך מספק, אך טוב לפטור עצמו על ידי מאכל אחר כדי לחוש לפוסקים המחייבים ברכה. וכשפוטרו על ידי מאכל אחר ישתדל לצאת בברכה 'שהכל' ולא בברכה הראויה לאותו מאכל, כי אפילו לסוברים שמברך על הנחת מעיו נראה שהברכה היא 'שהכל' (כיון שלא אכלו מדבר, כמטאור ברמב"ם פ"ח ג).

ב. לפי האמור, אין לברך על מאכל חם כל כך עד שיעור שנכוה גרונו, ולא על משקה קר כל כך בשיעור שאינו נהנה כלל מחמת קרירותו. ויש להמתין עד שיתקרר (או עד שהמשקה לא יהיה קר כל כך), או לפוטרו על ידי הברכה שמברך על מאכל אחר (ע"ע אל"ף פ"ד כ, רצות אפרים ח"א קלא).

ג. וכן השוטה שיכר וכדומה, ואינו נהנה מטעמו כלל, יש להסתפק אם מברך עליו, וראוי לפטור אותו במאכל אחר שברכתו 'שהכל' (המנהג פשוט שהשוטה שיכר מברך 'שהכל' שמסתמא נהנה, וכ"כ האל"ף פ"ד כ). אך הורה אחד מגדולי הדור, שמי שאינו נהנה כלל משתייתו אינו מברך. ח"ל הנא"ם נשא ו: "הברכה על שיכר אינה נדרשה... כי הוא שורף הגרון... ועוד לאכול דבר שברכתו 'שהכל' [ולפוטרו]".

ד. מה שכתבנו שאינו מברך על מאכל שאינו נהנה ממנו, מתייחס למאכל שהנפש קצה מאכילתו, שהוא מעורר גועל וכדומה, שאז אכילתו של האדם איננה נחשבת לאכילה כלל. אך מאכל שאינו דוחה, אף שהאדם אינו אוהב אותו, ואינו תאב לו, מברך עליו (מטאור בשו"ע הגר"י קל"ט, שרק אכילה שנפשו קצה עליו ואין גרונו נהנה מאכילתו אינו מברך, וכ"כ הגר"י בס' ד"ט, ושם סע' יד). לדוגמא, חולה שאין לו תיאבון מחמת חוליו ואוכל, או קטן שהכריחו אותו לאכול - חייב לברך (כנ"ל). וצ"ע במאכל לו הגרון או הלשון והחך מחמת פלטים, שלכאורה דומה לשוטה שיכר שאינו מברך - ופטור אותו במאכל אחר. ועיין שנת הקה"ק ח"ה פ"י רפה).

ה. **הזנה מלאכותית**: הורו הרבה פוסקים שאין חיוב ברכה על הזנה מלאכותית ("זונדה") - אע"פ שניזון ונהנה במעיו באמצעות שפופרת המעבירה לשם אוכל - כיון שלא אכל בדרך אכילה. כל שכן שאין דין ברכה על הזנה מלאכותית דרך הורידים ("אינפוזיציה") שאף במעיו לא נהנה, ולכו"ע אין לברך עליה (כבר ביארנו שם הסוברים שהכל חלי' שהנחת מעיו ואם הגיע מאכל לשם אפילו דרך צינור מברך - ראה אגלי ט"ל עותק סב ב, וכן הוכחה דעה זו במהרש"ג ח"א ב (דעת השואל), וכן אפשר לומר לשיטת הפת"ג ח"א ר"א - שלגבי ההמ"ו ח"א ב"ח כד"א אכילה פרס אם שבע, וכ"כ המור וקציעה קל"ו שמחייב ההמ"ו לגבי כרטיס בסיס אך הכרעת הרבה פוסקים שלא די שהנחת מעיו,

שלא חייב ברכה אלא בדרך אכילה - ארץ צבי ח"א כת, מהרש"ם קכג, חלקת יעקב או"ח נב, וכפרט בהזנה מלאכותית של ימינו שאינו ניזון מלחם, ואין חשש חיוב "ושבעת". וכך הכריע אחד מגדולי הדור שכל הזנה מלאכותית אינה נחשבת לדרך אכילה כלל, ואין בה חיוב ברכה - לא ראשונה ולא אחרונה. [ולעיל בפעמים הקודמים מדבר שאכל בדרך אכילה רק שלא נהנה ממנו, לכן כחבטו שיש ספק בדבר.]. והרוצה להודות לה' על מזונו (בניזון שלא בדרך אכילה) יאמר איזו הודאה או פסוקי תהלים (חלקת יעקב שם יא. ודע כי המנחת יצחק ח"ג יח הביא את דברי הלשון הרע מרדכי או"ח לב שכתב שירא שמים יהדר אם אפשר לפטור עצמו, שיטתו ברכה מאדם אחר שאכל בדרך אכילה. וכעין זה מסיק הל"ץ אליעזר ח"ג לה ג לענין צהמ"ו, אך ישנם הרבה נדדים להקל בה - אף למהדר, כמפורט בדורו הלכה מ"ו).

הנאת החיך בלי הנאת מעיים

א. במקרה שנהנה בחיכו אך לא בא האוכל לתוך מעיו - שטעם מאכל ופלטו - אינו מברך עליו, שאינו קרוי "אכילה" אלא 'טעימה' (כנ"ל בעמ' 110) (כן עולה לדעת הר"ם מטא"ר בשו"ע רי ב, ולהלכה חוששים לדעתו כמפורט בלשון הרמ"א שם סכ"ל, עיין בדורו הלכה מ"ד. וראה פמ"ג לה מ"ז א, שהשווה דין מטעמים לשאר איסורים - ומוכח שלמד שהפטור מברכה הוא דין כללי שאינו בגדר אכילה, ודוק. וכ"כ החלקת יעקב שם).

ב. מי שאכל או שתה והקיא המאכל או המשקה, אע"פ שבירך לפניו, אינו מברך לאחריו (שע"ת רמ"א - שאין לו הנאת מעיו ודומה לדין נחשכל במעיו שאינו מברך. ואפילו אם מתוספק אם נשאר כוח במעיו אינו מברך - מספק, שם. ועוד לעשות עי"ה לנאת מספק, כה"ח קפד לה, ראה עמוד 87 סע' ב ד).

תרופה

א. תרופה או כל מזון שאדם אוכל ושותה למטרה רפואית - אם אין החיך נהנה מטעמו - אין לברך עליו (שאינה נחשבת לאכילה) (שו"ע רד ס). אך אם טעמו ערב לחיך, מברך עליו תחילה וסוף (שם, אג"מ ח"א פס). ונראה שגם אם אין לו טעם עצמי, וכל מתיקותו מחומר ממתק - דינו לברך עליו (כשם אחד מגדולי הדור, המגא"ר בדורו הלכה מא).

ב. ולענין תרופה (כדור, סירופ וכו') - שיש בה רק מעט מתיקות, ואלמלא היה נזקק לתרופה לא היה אוכלה - יש מורים שלא לברך עליה, שאין זו דרך אכילה (כן הורה לי הגרש"י אריערהאף). אך יש שהורו לברך עליה מכיון שנהנה (כן הורה לי אחד מגדולי הדור). וכדי להנצל מספק טוב לכתחילה לברך על מאכל אחר ולכוון לפטור את התרופה (ע"ע בדורו הלכה מ"א סע' 1 סברות המחלוקת).

ג. הבולע חומר לניקוי או ריענון הפה שיש בו טעם טוב: אם כוונתו לרענון וממילא נהנה, אינו מברך, אבל אם יש בו טעם טוב וכוונתו ליהנות מהטעם ובולעו, מברך (המגא"ר בדורו הלכה מד ו ע"ש. ואם אין לו טעם טוב אלא מעט, ואלמלא הוצרך לרענון הפה לא היה לוקחו, יש למוחו לתרופה דלעיל, שלדעת הגרש"י אינו מברך עליו. ובמקרה של ספק יש לפטור את החומר במאכל אחר).

ד. הלוקח תרופה או העושה ענין של רפואה אומר: "יהי רצון מלפניך ה' א-לוהי שיהא עסק זה לי לרפואה כי רופא חינום אתה" (הל' ד, שם מ"ג ו). ועל ידי תפילה זו ישים בטחונו בבורא יתברך ויבקש ממנו שתהיה לו לרפואה (שם מ"ג ו). ולאחר שעשה הרפואה יאמר: "ברוך רופא חולים" (הל' ד, שם מ"ג ג, ע"ש שנהגו לברכו בלי שם ומלכות).

